

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İLETİŞİMİN TESPİTİ, DİNLENMESİ, KAYDA ALINMASI VE HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLALİ İDDİALARININ ARAŞTIRILMASI

1.GİRİŞ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 05/06/2008 tarihli toplantısında, Komisyon üyeleri İzmir Milletvekili Sayın Ahmet Ersin, İstanbul Milletvekili Sayın Çetin Soysal, Sivas Milletvekili Sayın Malik Ecdar Özdemir, Denizli Milletvekili Sayın Ali Rıza Ertemur, Yozgat Milletvekili Sayın Mehmet Ekici, İzmir Milletvekili Sayın Şenol Bal, Kars Milletvekili Sayın Gürcan Dağdaş, Diyarbakır Milletvekili Sayın Abdurrahman Kurt'un Komisyon Başkanlığına sunmuş oldukları, kamuoyuna yansıyan bir dizi olaylar çerçevesinde "kişilerin haberleşme ve iletişim özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin" iddiaların araştırılması talebini içeren dilekçeleri gündeme alınmış, yapılan değerlendirme sonrasında bahse konu iddiaların Düşünce, İfade, Din ve Vicdan Özgürlüğü ile İlgili Sorunların İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon tarafından araştırılmasına karar verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Haberleşme Hürriyeti" başlıklı 22. maddesinde "Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar." hükmüne yer verilerek haberleşme özgürlüğüne vurgu yapılmış, bu özgürlüğün sınırlanabileceği durumlar ve bu durumlarda izlenecek yöntem belirlenmiştir.

Alt Komisyon çalışmasında, Anayasamızın 22. maddesinde güvence altına alınan "Haberleşme Özgürlüğü"nü ihlal edildiğine ilişkin iddiaları araştırmak üzere öncelikle konu ile ilgili kurum ve kuruluşlardan uzmanları dinlemeye karar vermiş, bu karar doğrultusunda Adalet Bakanlığı'nda görevli Tetkik Hâkimlerinden ülkemizde uygulanan mevzuat, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nda, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı'nda ve Telekomünikasyon A.Ş.'de görevli uzmanlardan da uygulama hakkında bilgi almıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

2. AMAÇLAR

Alt Komisyon çalışmasında, yukarıda belirtilen güvencenin uygulamaya aktarımı konusunda karşılaşılan güçlüklerin, suiistimallerin ve eksikliklerin tespitini, Türkiye’de ve mukayeseli hukukta Haberleşme Özgürlüğü çerçevesinde İletişimin Denetlenmesine ilişkin mevzuatın değerlendirilmesini ve Haberleşme Özgürlüğüne kanun dışı müdahalelerin araştırılması amacını gütmektedir.

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak konu ile ilgili Avrupa Birliği ülkelerinde yer alan uygulamalar ve mevzuat değerlendirilmiştir.

I- MUKAYESELİ HUKUKTA İLETİŞİMİN DENETLENMESİ

A. Genel Olarak

Avrupa ülkelerinde yıllardan beri suçla ve özellikle de örgütlü suçlarla mücadelede telefon dinleme yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Telefon ve benzeri telekomünikasyon araçlarının ve hatta kişilerin karşılıklı konuşmalarının istihbarat amacıyla gizlice dinlenmesi ve banda kaydedilmesi mukayeseli hukukta da mevcuttur.

Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’nde meydana gelen terör olayından sonra Avrupa Birliğinin ve ABD’nin istihbarata olan yaklaşımı değişmiş ve bu alanda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Nitekim, ABD’de yürürlüğe konulan bir kanun elektronik dinleme yapma yetkisini vermektedir. İngiltere’de 2000 yılında yürürlüğe giren iki ayrı kanun istihbarat amaçlı dinlemeler konusunu düzenlemiştir. Bu konudaki önemli düzenlemelerden biri de Avusturya’da yürürlüğe konulan Önleme Kolluğu Kanunudur. Almanya’da 26 Haziran 2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Kanun, Alman Anayasasının 10’uncu maddesinde yer alan "haberleşme özgürlüğü" nün nasıl kısıtlanacağını ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Fransa ise "Telekomünikasyon Yolu ile Yapılan Haberleşmenin Mahremiyetine İlişkin" 10 Temmuz 1991 tarihli ve 91-646 sayılı Kanunu yürürlüğe koymuştur. Bu Kanun; milli güvenliği, Fransa’nın bilimsel ve ekonomik varlığını, terörizmi, örgütlü suçluluğu ve benzeri çabaları ortaya çıkarmak amacı ile telekomünikasyon vasıtası ile yapılan haberleşmeye, istisnai olarak müdahale yetkisi vermektedir.

Günümüzde devletlerin çoğu, iletişimin denetlenmesine ilişkin yasalar çıkarmış olup terörizme ve organize suçluluğa karşı savaşta sıkça kullanılmaktadır. Ağır suçlarla mücadelede istihbari bir teknik olarak telefonların dinlenilmesi, Avrupa Birliği ülkelerinde genellikle standart olarak uygulanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de telefonların gizlice dinlenmesini, büyük suçlar ya da terörizmle mücadele gibi hallerle sınırlı olmak üzere kabul etmektedir. Ancak bu yetkinin kullanılması sıkı koşullara bağlanmış ve genellikle elde edilen bilgiler delil olarak kullanılmamaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin, ceza muhakemesi kanunlarında, kovuşturma organlarına telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesine olanak sağlayan düzenlemeler ve değişiklikler yaptığı görülmektedir. Bu yöntemin kullanılmasının kişi hak ve hürriyetlerine müdahale sayıldığı için yasal bazda sıkı şartlara bağlanmıştır. İstisnaları olmakla birlikte bu yolla elde edilen bilgiler genel olarak delil sayılmamakta ve kullanılamamaktadır. Bu bilgilerle başka delilere ulaşılmakta ve mahkemelere bu deliler sunulmaktadır.

Başka suretle delil bulma olanağının çok az olduğu bazı suçları ortaya çıkarmak, delillerini elde etmek ve faillerini yakalamak şeklindeki önemli toplumsal yarar ile, haberleşme özgürlüğüne saygı ilkesinin çatıştığı bu alanda, Batı ülkeleri konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına uygun biçimde düzenlemeye çalışmaktadırlar.

Avrupa Birliği üyesi bütün ülkelerde iletişimin dinlenmesi yöntemi kullanılmaktadır. Örneğin Almanya'da 1968, Avusturya'da 1979, Danimarka da 1984, İngiltere de 1985, Fransa da 1991 yılından beri adli veya önleme amaçlı olarak bu tedbir kullanılmaktadır. Bu yöntemin kullanılmasının kişi hak ve hürriyetlerine müdahale sayıldığı için yasal bazda sıkı şartlara bağlanmıştır.

Avrupa Parlamentosunun 2001/2098(I INI) sayılı raporunda; devletlerin, ulusal güvenliğin sağlanması amacı ile dinleme faaliyetlerini yürütülebilmelerinin kabul edilebilir olduğunu vurgulamıştır.

B. Avrupa Birliği Konseyinin İletişimin Yasal Denetlenmesine İlişkin İlke Kararı

İlke Kararı Alınırken Konseyin Göz Önünde Tuttuğu Prensipler

Avrupa Birliği Konseyi, 17 Ocak 1995 tarihinde Avrupa Birliği anlaşmasını göz önüne alarak bu İlke Kararını kabul etmiştir.

Konsey bu İlke Kararını kabul ederken bazı ilkeleri göz önüne almıştır. En başta iletişimin denetlenmesine yönelik tedbirlerin uygulanmasında milli ülke yasaları tarafından sağlanan bireylerin kişiliklerine ve özel hayat haklarına saygı ilkesi göz önüne alınmıştır. Konsey üye ülkelere özgü teknik ve adli zorlukları dikkate almıştır. Kişisel verilerin korunması ilkesine saygı gösterilmesi gerektiğinin bilincinde hareket etmiştir. İnsan haklarına saygı en temel ilke olarak kabul edilmiştir. Üye ülkelerin bazı koşullar altında, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişime müdahaleye ve iletişimin gizliliğini sınırlamaya izin veren tercih ve eğilimlerine saygı gösterilmiştir. Yasal olarak iletişimin denetlenmesinin, özellikle milli güvenliğin, ağır suçlar konusundaki bilgilerin ve milli yararların korunması için önemli bir araç olduğu vurgulanmıştır. Gerekli güvenceler sağlanmadan ve teknik konular düzenlenmeden iletişimin denetlenmemesi gerektiği açıkça vurgulanmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimi Denetlemeye Yetkili Kurumların Belirlenmesi ve Bu Kurumların Yetkileri

Konseye göre üye ülkeler, iletişime yasal bir müdahale yapmaya yetkili olan kurumları belirlemek zorundadırlar. Modern telekomünikasyon sisteminde iletişime yasal müdahale araçlarının uygulanabilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çözülmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda yetkili mercilerin, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi kapsamında, gerçek zamanlı ve tam zamanlı olarak iletişimi izleyebilme imkanına sahip olmaları sağlanmalıdır. İletişimle ilgili veriler, aynı zamanda gerçek zamanlı olarak yetkili merciler tarafından elde edilebilmelidir. Şayet tamamlayıcı veriler gerçek zamanlı olarak sağlanamıyorsa, yetkili merciler, iletişimin bitiminden hemen sonra bu verilerden yararlanabilme yetkisine sahip olmalıdırlar.

İletişimin Denetlenmesinde Kurumlar Arası İşbirliği

Konsej, servis sağlayıcılar ve ağ operatörleriyle ilgili düzenlemelerin uygulanması amacıyla, içişleri bakanları ve adalet bakanlarının işbirliği yapmasını, iletişimin yasal denetlenmesinin uygulanması esnasında bu İlke Kararında belirtilen koşullara uyulmasını ve üye devletin isteğinin telekomünikasyondan sorumlu bakanın talebiyle istenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

İletişimin Denetlenmesi Yetkisinin Kapsamı

Konsejin, iletişimin yasal olarak denetlenmesiyle ilgili yetkili mercilerin tespitine ilişkin belirlemesi yukarıda açıklanmıştır. Yetkili mercilerin belirlenmesinde, milli kanunlara ve uygulanabilir milli politikalara uygun hareket edilmesi gerektiğini kabul etmektedir.

İlke Kararına göre iletişime yasal müdahale yetkisi şu hususları kapsamalıdır. Yetkili merciler, birlikte iletişim kurulan numaraya yapılan yönlendirmeler ile bu numaradan başlayan ya da denetlenen kişi tarafından kullanılan kablolü servisin diğer belirleyicilerini denetlemek zorundadır. Yetkili merci aynı zamanda arayana ait verilere de giriş yetkisine sahip olmak zorundadır. Yetkili merci, bir telekomünikasyon sistemi üzerinden geçici veya daimi olarak gerçekleştirilen iletişimin tüm içeriğine girme yetkisine sahip olmak zorundadır. Yetkili merciler, başka bir telekomünikasyon sistemine veya başka bir terminal ekipmanına transfer edilen aramalara da girme yetkisine sahip olmak zorundadırlar. Bunun içerisinde birden fazla ağla iletilen aramalar veya birden fazla ağ operatörü veya servis sağlayıcının görüşmenin tamamlanmasından önce ve sonra yapılması gereken işlemler de yer almaktadır. İletişimin denetlenmesi kararının kapsamında olmayan tüm iletişimler hariç olmak üzere, denetlenen kişi tarafından gerçekleştirilen veya ona gönderilen iletişimlerin yetkili mercii tarafından girilebilir olması zorunludur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Ayrıca milli ülkelerce yetkilendirilen merciiler şu bilgilere girme yetkisine sahip olmak zorundadır.

- Ayırt edici giriş sinyal bilgileri,
- Bağlantı yapılmaya dahi giden aramaya ilişkin bilgileri.
- İletişim gerçekleştirilmese dahi iletişim için gelen arama bilgileri,
- Denetlemenin konusu olan kişi tarafından iletilen tüm sinyaller. Bu sinyallere aramanın transferini ya da telekonferansın gerçekleştirilmesi için kullanılanlar da dahildir.
- İletişimin başladığı, sona erdiği ve devam ettiği süreler.
- Arama başka bir yere yönlendirilmişse, aracı numaraların bilgileri ile gerçek aranan numara bilgileri,
- İletişimi denetlenen hedef kişinin kimliğini sağlayan bilgiler, servis numarası ya da diğer ayırt edici bilgiler.
- İzleme tesislerine iletilen teknik parametrelere ilişkin bilgiler.
- Ağ operatörleri veya servis sağlayıcılar tarafından sağlanan ve iletişimi denetlenen hedef kişi tarafından kullanılan telekomünikasyon ve servis sisteminin karakteristik özelliklerine ilişkin bilgiler.
- Mobil kullanıcılarla ilgili belirgin coğrafi yer bilgileri.
- Denetlemenin muhatabı olan kişi tarafından kullanılan özel hizmetlerle ilgili bilgileri ve iletişim tipinin teknik parametrelerine ilişkin bilgiler.

Denetlenen iletişim bilgilerinin yetkili mercilere aktarılmasında, uygulanabilir güvenlik ve tizlik ilkelerine riayet edilecektir.

Servis Sağlayıcı ve Ağ Operatörlerinin Yükümlülükleri

İlke Kararına göre servis sağlayıcılar veya ağ operatörleri, denetlenen iletişimi yetkili mercilere aktaran bir veya birkaç arayüzü sağlamak zorundadır. Bu arayüzler, iletişimi denetleyen yetkili mercilerle servis sağlayıcı ve ağ operatörleri arasında uyumlu olmak zorundadır. Bu arayüzlerle ilgili diğer sorunlar, farklı ülkelerin kabul edilmiş uygulamalarına göre çözülecektir.

Servis sağlayıcıları veya ağ operatörleri, iletişimi denetlenen kişiyle ilgili arama bilgilerinin yetkili mercilere aktarmak zorundadırlar. Denetlenen iletişimin aktarılma formatı, yetkili merciler için uyumlu olmak zorundadır. Bu format üzerindeki anlaşma ülkeden ülkeye farklı olacaktır.

Şayet, ağ operatörleri ya da servis sağlayıcılar, iletilen verileri kodluyor, sıkıştırıyor veya şifreliyorlarsa, servis sağlayıcılar ve ağ operatörleri bu bilgileri, yetkili mercilere kodlama, sıkıştırma ve şifreleme olmaksızın sağlamak zorundadır. Ayrıca servis sağlayıcı veya ağ operatörleri, denetlenen iletişimi, yetkili mercilerin sistemlerine uygun olarak sabit ya da ortak araçlarla aktarmaya yetkili olmak zorundadırlar. Denetlenen iletişim bilgilerinin yetkili mercilere aktarılmasında, uygulanabilir güvenlik ve tizlik ilkelerine riayet edilecektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Denetleme sırasında, yetkili merciler, Servis sağlayıcılar ve Ağ operatörleri tarafından gerçekleştirilen iletişiminin denetleme noktasının kablolu servisle bağdaştırılması ve doğrulanması için bilgi ve yardım isteyebilirler. Bu konudaki bilgiler ve/veya talep edilen yardım ilgili ülkenin kabul edilmiş uygulamalarına göre değişiklik arz edebilir.

Ağ operatörleri veya servis sağlayıcılar, aynı anda eşzamanlı olarak belirli sayıda iletişimin denetlenmesinin yapılabilmesi için önlem almak zorundadır. Çoklu denetlemeler, iletişiminin birden fazla yetkili merciler tarafından denetlenmesine imkan sağlayacak şekilde olmalıdır. Eşzamanlı -aynı anda yapılacak- çoklu iletişimin denetlenmesinin maksimum sayısına ilişkin düzenlemeler milli hükümlere uygun olarak yapılacaktır.

Ağ operatörleri veya servis sağlayıcılar, izlemeyi yapan kolluk birimlerinin kimliklerinin açığa çıkmaması ve soruşturmaların gizliliğinin sağlanmasını temin etmek konusunda gerekli önlemleri almak zorundadırlar.

Ağ operatörleri veya servis sağlayıcılarının, iletişimin denetlenmesine ilişkin kararı, mümkün olabilecek en kısa süre (acil durumlarda birkaç dakika veya saat) içinde uygulanması gerekmektedir. Tepki verme (işlemi başlatma) zamanı, denetlemenin gerçekleştirildiği kablolu servis tipine ve ülkenin yetkili merciinin kapasitesine göre değişebilir.

İletişimin denetlenmesi süresince, denetlemeye yardımcı hizmetlerin güvenilirliği ile hedef kişiye sağlanan hizmetlerin güvenilirliği denk olmalıdır. İzlemeye yetkili merciye aktarılan denetlenen iletişimin kalitesi, ağ operatörleri veya servis sağlayıcıların kabul edilmiş standartlarına uygun olmak zorundadır.

Bilgilerin Gizliliği, Korunması ve Keyfiligi Önleyici Önlemler

İletişimin denetlenmesine ilişkin kararın uygulanması amacıyla yapılan işlemler, ne hedef kişi ne de bu konuda yetkilendirilmemiş üçüncü kişiler haberdar olmayacak şekilde uygulanmalıdır. Özellikle denetlemenin muhatabı olan kişinin, iletişimin denetlendiğine ilişkin değişikliği fark etmesinin önlenmesi zorunludur.

İletişimin denetlenmesi, yetkili olmayan tüm kullanıcıların ulaşmasını ve kötüye kullanılmasını engelleyecek ve denetlemeyle ilgili bilgiler korunacak şekilde gerçekleştirilmek zorundadır. Servis sağlayıcılar ve ağ operatörleri, gerçekleşen yada gerçekleştirilen denetlemenin sayısı ve içeriğiyle ilgili bilgileri korumak zorundadır ve denetleme yöntemine ilişkin bilgileri gizli tutmak zorundadır.

Servis sağlayıcılar ve ağ operatörleri, denetlenen iletişim bilgilerini sadece denetleme kararında belirtilen izleme servisine aktarma konusunda titizlik göstermek zorundadırlar. Milli kurallara uygun olarak, yetkili merciler, ağ operatörlerinden ya da servis sağlayıcılardan, denetleme araçlarının tam olarak korunmasını isteyebilirler.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

C- Almanya

Federal Almanya Anayasası'nın 10'uncu maddesinde, yazışma gizliliğine ve posta telgraf ve telefonla muhaberat gizliliğine dokunulamayacağı, bu dokunulmazlığa ancak bir kanunla sınırlama getirilebileceği hükme bağlanmıştır. Yine posta gizliliği hakkının da ancak bir kanunla sınırlandırılabilirliği, ancak sınırlandırmak amacıyla yürürlüğe konulacak kanunun, bu hakkın özüne dokunamayacağı hükme bağlanmak suretiyle haberleşme gizliliğinin temel bir hak olduğu açıkça belirtilmiştir.

Alman Parlamentosu, Anayasanın 13'üncü maddesinde bir değişiklik yaparak, polisi özel mülkiyetler de dahil olmak üzere ihtiyaç duyulan yerlere teknik izleme cihazları yerleştirmekle yetkili kılmıştır. Almanya'da teknik dinleme, G10 adli yasa ile düzenlenmiştir. Teknik dinlemenin kullanılabilirliği suçlar, Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 108. maddesinde listelenmiştir. Sınırlı sayıda suçla ilgili olarak bu tedbir uygulanabilecektir. Bunların arasında bir suç organizasyonu üyesi olmak, cinayet, para ile ilgili suçlar, soygun, gasp, illegal uyuşturucu ve silah ticareti, terörizm, vatana ihanet ve espionaj suçları bulunmaktadır.

Almanya'da telefonların dinlenmesinin yanında, teleks, faks, çağrı cihazı gibi araçlarla yapılan haberleşmeler de denetim altına alınabilmektedir.

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 100a-1 hükmüne göre, bir kimsenin asli fail veya yardımcı fail olarak, bu maddede yazılı fiilleri icra ettiği veya icra etmeye teşebbüs ettiğine dair veya herhangi bir şekilde bunları hazırladığına ilişkin belirli bir vakıya dayalı somut şüphe sebebi var ise ve olayın veya sanığın bulunduğu yerine başka türlü araştırılarak ortaya çıkarılması imkansız ise veya çok zor olacaksa, bu kimsenin telefon görüşmelerinin polis tarafından dinlenmesine ve banda kaydedilmesine karar verilebilir.

İletişimin denetlenmesi, suçun aydınlatılması, zanlı veya sanığın bulunduğu yerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilir. Bu tedbir adli amaçlı olup bir suç işlenmesinden sonra uygulanabilir.

Mahkemenin teknik dinleme kararı verebilmesi için, teknik dinlemenin en son çare olduğunun kanıtlanması gerekmektedir. Herhangi bir Alman mahkemesindeki hakim dinleme kararı verebilir. Hakim 3 aya kadar dinleme yapma kararı verebilir. Bu süre gerekli koşulların varlığı halinde 3 ay daha uzatılabilir. Hakime erişilemediği acil durumlarda savcı, 3 güne kadar dinleme kararı verme yetkisine sahiptir. Hakime erişilemeyen durumlarda savcı tarafından verilen iletişimin denetlenmesi kararları üç gün içinde hakim tarafından onaylanmalıdır. Hakim onaylamazsa dinlemeye son verilir. Karar yazılı olarak verilir. Kararda hedef olarak seçilen şahıs veya şahısların isim ve soyadları, açık adresleri ve izleme süreleri açıkça yer almalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimin denetlenmesi kararı verilebilmesi için, sayılan suçların şüpheli tarafından işlendiğine dair kriminalistik deneyimlere göre soyut bir beklentinin üzerinde olan “belirli olguların” varlığı aranmaktadır.

Almanya’da, Alman vatandaşlarının hedef olduğu teknik dinlemeler, beş parlamentlerden oluşan bir heyet tarafından denetlenir. Yabancıların teknik dinleme faaliyetlerinin denetimi de, yine Federal Parlamentonun yetkisi dahilindedir. Kanuna göre, servis sağlayıcılar, güvenlik güçlerinin talebi üzerine, seksen güne kadar olan eski detay (kim kimi aradı) bilgilerini güvenlik güçlerine vermekle yükümlüdürler.

Alman Federal Posta İdaresi, güvenlik güçlerinin teknik dinleme maksatlı ihtiyacı olan gerekli yazılım ve donanımı, sistemlerine yüklemek ve güvenlik güçlerinin talebi durumunda teknik dinlemeyi başlatmakla zorunlu kılınmıştır.

Tanıklıktan çekinme hakkı sahiplerinin, şüpheli veya sanıkla kurdukları iletişimin denetlenmeyeceğine dair bir sınırlama bulunmamaktadır. Buna karşılık şüpheli veya sanıkla müdafii arasındaki iletişim dinlemez ve kaydedilemez. Dinleme sırasında müdafii olduğu anlaşılırsa dinlemeye derhal son verilir.

Milletvekillerinin de anayasadan kaynaklanan dokunulmazlıkları kapsamında iletişimlerinin denetlenmesinin tamamen yasak olduğu kabul edilmektedir.

İletişimin denetlenmesi suretiyle elde edilen kayıtlar ya keşif konusu eşya olarak incelenmekte ya da bu kayıtlar yazıya dökülerek belge delili olarak kullanılmaktadır. Bu yolla elde edilen bilgiler, başka ceza soruşturmalarında sınırlı olarak kullanılabilir. Tedbirin uygulanması yoluyla elde edilen bilgilere, bir ceza kovuşturması için ihtiyaç kalmaması halinde, savcılığın gözetiminde bu veriler imha edilir. İmha işlemi bir tutanağa bağlanır. Tesadüfen elde edilen deliller katalog suçlarla ilgiliyse delil olarak kullanılmakta, katalog haricindeki suçlarla ilgiliyse kullanılmamaktadır.

Almanya’da, iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanmasının sona ermesinden sonra ilgililere haber verilmesi açıkça yasayla düzenlenmiştir. İlgililerden kasıt, zanlı veya sanık ya da tedbirin yöneldiği diğer kişilerdir.

Bundan başka Almanya’da istihbarat örgütleri, önleyici amaçlı haberleşmenin denetlenmesi tedbirine başvurabilmektedirler.

D- Fransa

Fransa Anayasasında haberleşmenin gizliliğinin korunmasına yönelik açık bir hüküm bulunmamasıyla birlikte, özel hayatın gizli alanının kapsamlı olarak korunmasını sağlayan kişisel özgürlük hakkı yazılı olmayan bir anayasal hak olarak kabul edilmektedir. Fransız Anayasa Mahkemesi, verdiği bir kararda, haberleşme gizliliğinin korunmasının Anayasada dolaylı olarak koruma altına alınan bir hak olduğu belirtilmiştir. Anayasada açık hüküm yer almamasıyla birlikte, 1978 tarihli Veri Güvenliği Yasası, kişisel bilgilerin korunmasına dair güvenceler getirmektedir. Ayrıca haberleşme gizliliğinin korunmasına dair ceza kanununda hükümler yer almaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Fransa'da iletişimin denetlenmesi bağlamında telefonların dinlenmesi konusunda yapılan ilk resmi çalışma 17 Temmuz 1970 tarihli yasa tasarısıdır. Ardından 1973 yılında hazırlanan Senato Kontrol Komisyonu Raporunda iletişimin denetlenmesi konusunda yasal düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. 1974 ilâ 1980 yılları arasında değişik yasa tasarıları hazırlanmış ancak yasallaşması mümkün olmamıştır.

Yasal düzenlemenin olmadığı dönemde Fransa'da, telefonların dinlenmesi konusunda soruşturma hakimi, savcı ve bazı hallerde de adli polis şefi karar verebiliyordu. Başlangıçta bu uygulamalar adli organlarca da kabul görüyordu. Ancak Fransız Yargıtay'ı 1989 yılında bu işlemlerin hiçbir yasal dayanağının bulunmadığına ve AİHS'nin 8. maddesindeki temele açıkça aykırı olduğuna karar vermiştir.

Fransa'da iletişimin denetlenmesi konusunda uzunca bir süre yasal düzenleme yapılmamıştır. Ancak Fransız Yargıtay'ı, yukarıda da bahsedildiği gibi çok ayrıntılı içtihatlarla yasa boşluğunu doldurmuştur. Buna rağmen AİHM, iletişimin denetlenmesi yetkisinin Yargıtay içtihatlarıyla değil, mutlaka yasa ile düzenlenmesi gerektiğini belirterek Fransa'yı iki defa mahkum etmiştir.

Değişik kararlarında iletişimin denetlenmesine ilişkin olması gereken asgari standartları belirleyen AİHM, bu dönemde uluslararası yükümlülükler –özellikle AİHS'ne- aykırı uygulamalara devam eden Fransa hakkında 24.04.1990 tarihinde Kruslin ve Huvig olaylarında ihlal kararları vermiştir. Bu kararlarda özetle, telefon konuşmaları, AİHS nin 8. maddesinde korunan « özel hayat » ve « haberleşme » kavramına dahildir. Telefon konuşmalarının denetlenmesi yada kaydedilmesi, söz konusu maddede garanti altına alınan hakkın kullanılmasına, kamu otoritesinin müdahalesi anlamına gelir. Bu müdahalenin Sözleşmeye uygun olması için söz konusu 8. maddede ve içtihatlarda belirtilen 3 klasik zorunluluğa cevap vermek zorundadır.

1- Yasa tarafından öngörülme: Kaynağı ne olursa olsun müdahale yetkisi, yayınlanmış yada kolayca erişilebilir, yürürlüğe girme rejimine göre kabul edilebilir garantiler ve prosedürleri içeren bir yasa ile düzenlenmiş olmalıdır.

2- Bu hakka müdahale edebilmek için Sözleşmenin 8. maddesinin 2. fıkrasında sınırlı olarak sayılan amaçların temel alınması gerekir.

3- Böyle bir amacın izlenmesi, demokratik bir toplumda gerekli olmalı, zorlayıcı bir sosyal ihtiyaca cevap vermeli ve orantılılık ilkesine saygılı olmalıdır.

Söz konusu iki kararda AİHM, Fransız hukukunun yazılı ya da yazısız olarak, demokratik bir toplumda, temel haklar bakımından gerekli minimum derecedeki korumayı sağlamadığı, tedbirin uygulanma yetkisi, şekli ve kapsamını açıkça belirtmediğini vurgulamıştır. Fransız hukuk sisteminin şimdilik, tam bir koruma sağlamadığını, adli amaçlı iletişimin denetlenmesi kapsamında bulunan şüpheli kişilerin kategorisinin ve tedbirin uygulanacağı suç türlerinin açıkça belirtilmediği, tedbirin uygulanma süresiyle ilgili bir sınır belirleme konusunda hakimi zorlayan bir hükmün bulunmadığı,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimin denetlenmesine ilişkin tutanaklarının kaydedilmesi koşullarının belirtilmediği, kaydedilmeyen veya tamamlanmış iletişimin hakim ve savunma tarafından muhtemel kontrolü amacıyla kaydının gerçekleştirilmesi için alınan (orijinal manyetik bant kayıtlarının saklanması gibi) bir tedbirin bulunmadığı, imha yada silinme koşullarının düzenlenmediği belirtilmiştir. Söz konusu koşulların ya hiç düzenlenmediği ya da oldukça gevşek ve esnek olduğunu açıklamıştır.

Bu ihlal kararlarının da etkisiyle Fransa yasal düzenleme yapma yoluna gitmiştir. Terör ve organize suçlarla mücadele amacıyla özel bir sistem öngörülmüş ve güvenlik kuvvetleri bazı özel yetkilerle donatılmıştır. Bu yetkiler arasında telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi de yer almaktadır.

Fransa'da iletişimin denetlenmesi sadece ağır suçların soruşturulması ile sınırlandırılmış ve sıkı koşullara bağlanmış bir tedbirdir. Fransa'da iki türlü iletişimin denetlenmesi söz konusudur. Birisi adli denetleme diğer ise idari denetleme olarak ayrılmıştır. Adli denetleme bir suç soruşturması için kullanılırken, idari denetleme terör ve ağır organize suçların önlenmesi amacıyla uygulanır. Denetleme sonunda elde edilen veriler delil olarak kullanılmaz.

Kural olarak telefonu dinlenen kişinin rızasının olması halinde dahi, biçimsel koşullara uygun bir karar verilmiş olması aranmaktadır. Ancak telefonla tehdit edilen bir mağdurun rızasıyla telefonunun dinlenmesi iletişimin denetlenmesi prosedürüne tabi değildir. Yine arayanın numarasının veya arama zamanının belirlenmesi işlemi de bu prosedüre tabi değildir.

Fransız hukukunda iletişime müdahalenin diğer bir çeşidi de CPP'in 80-4 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bir ölüm veya kaybolma olayının araştırılması sırasında soruşturma hakimi iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurabilir. Telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilen iletişim, soruşturma hakiminin kontrolü altında 100-1 ila 100-7. maddedeki koşullar altında denetlenebilir. Bu çeşit müdahale 2 ayı aşamaz ama yeniden karar verilebilir.

Bu bağlamda ölen veya kaybolan kişinin aile üyeleri veya yakınları şahsi dava kapsamında olaya müdahil olarak kaybolan veya ölenin adresinin veya yerinin bulunması amacıyla iletişim kayıtlarının incelenmesini isteyebilirler.

Fransız CPP'nin 706-95'inci maddesi – son olarak 2007 yılında değişiklik yapılmıştır- ayrı bir iletişime müdahale düzenlenmiştir. Kısaca belirtmek gerekirse CPP'in 706-73'üncü maddesinde sayılan suçların soruşturulması sırasında soruşturma hakimi iletişime müdahale kararı verebilmektedir. Ancak burada süre 15 gündür. Yeniden aynı koşulların varlığı halinde aynı süre ile yeni karar verilebilir.

Adli Denetleme

Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 100 ilâ 100-7 maddeleri arasında adli amaçlı iletişimin denetlenmesi düzenlenmiştir. Bu bağlamda telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin dinlenmesi, saptanması ve kaydedilmesi işlemleri yapılabilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Adli amaçlı iletişimin denetlenmesi kararı, sadece soruşturma hakimi tarafından verilebilir. İki yıl ve daha fazla hapis cezası öngörülen suç veya kabahatler için verilebilmektedir. Soruşturma hakimi, var olan bilgilerin gerektirmesi halinde, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesine, kaydedilmesine ve kopyalanmasına emir verebilir, bu işlemler onun izni ve kontrolü altında yapılır.

İletişimi denetlenecek kişi ile bu kişinin kimlerle kuracağı iletişimin denetleneceği ve denetlemenin devam edeceği süre kararda belirtilmelidir. İletişimi denetlenen şahsın, suç iddiası ile ilgili olmayan konuşmaları kaydedilemez. Denetleme sırasında hakim, suçla ilgisi olmayan kişileri korumak zorundadır.

Telefon dinlemesine karar verme yetkisi mutlak olarak sorgu yargıcındadır. Hazırlık soruşturması sırasında savcı ya da polis suçüstü halinde dahi iletişimin denetlenmesi kararı veremez.

Hakim, başkaca bir şekilde delil toplanmasının mümkün olmadığını saptadıktan sonra dinleme kararı alabilir. Suçluluğa ait kuvvetli belirtiler varsa dinleme müsaadesi istenebilir ve verilebilir. Başka bir anlatımla kişinin biçimsel olarak suçlanması bakımından gerekli olan, çelişkisiz ve ağır şüphenin varlığı koşulu aranmaktadır. İletişimin denetlenmesi kararı verilebilmesi için başka yolla delil elde edilme olasılığının bulunmaması, yani son çare ilkesi geçerlidir.

İletişimin denetlenmesine ilişkin kararlar yazılı olur. Kararda, denetlemeyle ilgili tanımlayıcı tüm unsurları, denetleme yoluna başvurmayı gerektiren yasa ihlali (suç veya kabahat) ve tedbirin uygulanacağı süreyi taşımak zorundadır. Bu karar adli (yargısal) bir karar değildir ve itiraz edilemez.

Gerçekleştirilen adli amaçlı iletişimin denetlenmesi işlemleri hakkında ilgisine geri bildirim yapılması söz konusu değildir.

İletişimin denetlenmesi kararı en fazla 4 ay süre için verilebilir. Ancak aynı şartların varlığı halinde aynı süre için ve aynı usulle iletişimin denetlenmesi süresi 12 aya kadar uzatılabilir.

Sorgu yargıcının görevlendirdiği adli polis, dinleme aygıtlarının yerleştirilmesinde ve çalıştırılmasında, sivil kişi ve kuruluşlardan yardım alamayıp sadece devlet memurlarından yardım isteyebilir. Soruşturma hakimi ya da onun görevlendirdiği adli polis memuru, her denetleme ve kaydetme işlemi tutanağa yazar. Bu tutanakta, her işlemin başlangıç ve bitiş tarih ve saatleri gösterilir. Kayıtlar kapalı mühürle mühürlenir.

Soruşturma hakimi ya da onun görevlendirdiği adli polis memuru, gerçeği gösteren yararlı haberleşmeleri yazar. Bunlar tutanağa kaydedilir. Bu yazılar dosyaya konulur. Yabancı dil ile yapılan haberleşmeler bu sonuca uygun bir tercüman yardımıyla Fransızca olarak yazılır.

İletişimin denetlenmesi sonucunda elde edilen bilgiler ve bant kayıtları tutanakla birlikte mühürlenerek saklanır. Dinlenen bantlar çözülerek yazılı hale getirilir. Zaman aşımına uğrayan davaların bantları, savcılık denetiminde imha edilmek zorundadır. İmha işlemi de bir tutanakla saptanmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimin denetlenmesi, soruşturma hakimi tarafından bağlı olduğu meclis başkanına bilgi verilmedikçe hiç bir halde bir milletvekili ya da senatörün hattı üzerinde gerçekleştirilemez.

CCP'in 100-5 maddesine 2005-1549 sayılı Kanunla 12 Aralık 2005 tarihinde 3'üncü fıkra eklenmiştir. Bu hükme, bir avukatın müvekkili ile onun savunma hakkını ilgilendiren konularda yaptığı görüşmelerin kaydedilemeyeceği, kaydedilmişse de geçersiz olduğu belirtilmiştir. Buna göre sanığın, müdafii ile kurduğu iletişim koruma altındadır. Denetlenmesi belirli şartlara bağlanmıştır. Bu korumadan müdafilerin yanında hekimler, eczacılar gibi meslek mensupları da yararlanır. İletişimin denetlenmesi, soruşturma hakimi tarafından baro başkanı bilgilendirilmedikçe hiç bir halde bir avukatın evi ya da bürosunun bağlı olduğu hat üzerinde gerçekleştirilemez. Sorgu yargıcı bir avukatın dinlenmesine izin vermeden önce, baro başkanını bilgilendirmek zorunda olup ancak bu bilgilendirmeden sonra iletişimin denetlenmesine başlanılabilir.

Bundan başka CPP'in 100-7'nci maddesine 2004 yılında 2004-204 numaralı Kanunla bir fıkra eklenmiştir. Bu hükümle, hakimler bakımından bir denetleme yasağı veya koşulu getirilmiştir. Buna göre, Birinci başkan veya Yargılama Kurulu Başsavcısı bilgilendirilmeden hiç bir hakimin evi ve bürosunun iletişimi denetlenemez.

Tanıklıktan çekinme hakkı sahiplerinin, şüpheli veya sanıkla kurdukları iletişimin denetlenmeyeceğine dair bir sınırlama bulunmamaktadır.

CPP'in 100 ilâ 100-7 maddelerinde öngörülen formalitelere uyulmaksızın verilen iletişimin denetlenmesi kararları geçersizdir. Koşullara aykırı olarak iletişimin denetlenmesi işlemlerini uygulayanlar ceza kanununun 226-15 ve 432-9 maddeleri uyarınca cezalandırılır.

Fransa anlatılan yasal düzenlemelere göre gerçekleştirdiği iletişimin denetlenmesi işlemleri nedeniyle yeniden ihlal kararı almıştır. Mahkeme Fransız yasalarının iletişimi denetlenen kişiyle ilgili yeterli teminatların sağlandığını, ancak hakkında iletişimin denetlenmesi kararı verilmeyen üçüncü kişiler bakımından arzu edilen seviyede bir koruma tanınmadığı gerekçesiyle işlemin ihlal oluşturduğuna karar vermiştir.

İstihbari Denetleme

Fransa'da önleyici amaçlı iletişimin dinlenmesi 1991 yılında çıkartılan bir kanunla düzenlenmiştir. 91-646 sayılı Kanunun 3 nücü maddesine göre "milli güvenliği, Fransa'nın bilimsel ve ekonomik varlığının (potansiyelinin) temel unsurlarını korumak, terörizmi, örgütlü suçluluğu ve 10 Ocak 1936 tarihli Kanunla ilga edilmiş olan özel savaş gruplarının ve milislerin yeniden teşkili ve muhafazası hakkındaki çabaları ortaya çıkarmak amacı ile telekomünikasyon vasıtası ile yapılan haberleşmelere müdahaleye (girmeye) istisnai olarak ve 4. maddenin belirlediği koşullarla izin verilebilir".

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Adı geçen Kanununun 4. maddesinde, önleme dinlemesine karar verilme prosedürü belirtilmiştir. Buna göre, önleme dinlemesine başbakan veya onun tarafından özel biçimde yetki verilmiş olan iki kişiden birisinin yazılı ve gerekçeli kararıyla izin verilir. Özellikle de içişleri bakanı bu konuda görevlendirilmektedir.

Başbakan, izin verilen iletişime müdahale işlemlerinin yerine getirilmesinin bir merkezde toplanmasını teşkilatlandırır. Bu amaçla kurulun İletişimin Denetlenmesi Milli Kontrol Komisyonu, bir denetlemenin yasal olmadığını düşünürse buna son verilmesi için başbakana bir tavsiye gönderebilir.

Başbakanın ya da görevlendireceği kişinin önleme amaçlı iletişimin denetlenmesine izin verebilmesi için, bu konuda bir talebin olması gerekir. Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı veya Gümrüklerle görevli Bakan ile bunlardan her birisinin özel biçimde yetkilendirdiği kişi, önleme dinlemesi yapılması talebinde bulunabilir.

Önleme dinlemesinin uygulanacağı azami süre 4 aydır. Ancak aynı koşullar altında dinleme süresi uzatılabilir.

Yapılan dinleme sonunda elde edilen bilgilerden, sadece 3'üncü maddedeki amaçlar bakımından önem arz eden kısımları kaydedilir. İletişimin dinlenmesine ilişkin olarak yapılan işlemler tutanağa kaydedilir ve işlemin başladığı ve bittiği tarih ve saatler de tutanağa yazılır.

Yapılan kayıtlardan 3. maddedeki amaçla ilgili olmayan kısımlar, dinleme süresinin bittiği tarihten itibaren 10 gün içinde Başbakanın yada yetkilendirdiği kişinin gözetimi altında imha edilir. 3. maddedeki amaçların gerçekleştirilmesi için artık muhafaza edilmelerinin zorunlu olmadığı anlaşıldığında yine başbakanın emriyle imha edilir.

Önleyici dinlemede delil elde edilmesi halinde, dinleme adli dinlemeye dönüştürülür. İstatistiklere göre önleyici dinlemelerin yarısına yakını için adli dinlemeye dönüştürme kararı verilmektedir.

Gerçekleştirilen önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi işlemleri hakkında ilgisine geri bildirim yapılması söz konusu değildir.

Önleme dinlemesi sonunda elde edilen bilgiler yargılama aşamasında delil olarak kullanılamaz. 91-646 sayılı Kanununun 10'uncu maddesinde toplanmış olan bilgilerin Ceza Muhakemesi Kanununun 40 ıncı maddesi hükmü hariç olmak üzere 3. maddede belirtilen amaçların dışında kullanılamayacağını hükme bağlamaktadır. Ancak burada Ceza Muhakemesi Kanununun 40 ıncı maddesi hükmünü hariç tutarak bir istisnaya yer vermektedir. Ceza Muhakemesi Kanununun 40 ıncı maddesinde ise her kurum ve kuruluş ile her kamu görevlisinin, görevlerini ifa ederken öğrendikleri suçları, vakit geçirmeksizin cumhuriyet savcısına ihbar ile yükümlü oldukları belirtilmektedir. O halde dinleme sırasında bir suçun işlendiğini haber alan görevliler bu bilgileri savcıya ileteceklerdir. Savcı bu bilgiler doğrultusunda soruşturma başlatıp başlatılamayacağına karar verecektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Önleme amaçlı iletişimin dinlenmesi konusunda ilgili telekomünikasyon kurumları ile çalışanları devlet yetkililerine gerekli kolaylıkları göstermekle yükümlüdürler. Bu yükümlülüklere aykırı davranılması halinde cezai yaptırım öngörülmektedir.

Önleme dinlemelerinin tek elden ve kanuna uygun olarak yürütülmesini sağlamakla görevli bir Güvenlik Dinlemeleri Milli Kontrol Komisyonu (Commission Nationale de Contrôle des Interceptions de Sécurité –CNCİS-) kurulmuştur. Bu Komisyon bağımsız bir idari otoritedir. Komisyonun başkanı, Danıştay ikinci başkanı ve Yargıtay birinci başkanınca birlikte meydana getirilen ve dört ismi içeren bir listeden Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Komisyon başkanının görev süresi 6 yıldır. Komisyonda aynı süre ile millet meclisinin seçtiği bir üye ile senatonun seçtiği bir üye de yer alır. Bu Komisyonun üyeleri hükümet içinde başka bir görev alamazlar. Komisyon üyeliğine yeniden seçilmek mümkün değildir. Komisyonun diğer görevlileri başkan tarafından atanır. Komisyon üyelerinin ve diğer görevlilerin bu görevi yaparken öğrendikleri bilgiler bakımından gizlilik ilkesine uygun davranmak zorundadırlar. Bu yükümlülüğe aykırı davranmaları halinde ceza kanunu hükümleri uyarınca cezalandırılırlar. Güvenlik maksadıyla verilmiş bir telekomünikasyona müdahale kararının icrasına iştirak eden kişi, müdahalenin varlığını ifşa ettiğinde Ceza Kanununun 226-13. maddesine göre cezalandırılır.

Komisyon, kendiliğinden yada herhangi bir başvuru üzerine yapılmakta olan bir dinlemenin kanuna uygun olup olmadığını her zaman denetleyebilir. Komisyonun görevini yapabilmesi için bakanlar kurulu üyeleri ile diğer devlet kurumları ve görevlileri gereken kolaylığı ve yardımı sağlamak zorundadır. Komisyon, Ceza Muhakemesi Kanununun 40'ıncı maddesi uyarınca dinleme sırasında elde edilen bilgilerden işlenen bir suçla ilgili olanlarını ilgili cumhuriyet savcısına bildirmekle yükümlüdür. Komisyon her yıl yürüttükleri faaliyetler ve bunların koşulları ve sonuçları hakkında bir rapor hazırlar ve Başbakan'a verir. Bu raporlar yayınlanarak kamuoyuna da duyurulur.

E- İrlanda

İrlanda'da iletişimin denetlenmesi, 1993 tarihli Posta Paketleri ve Tele-haberleşme Mesajlarına Müdahale Kanunuyla düzenlenmiştir. Sadece ağır suçların soruşturulmasında ve devlet güvenliği menfaatlerinin korunması amacıyla bu yetki kullanılabilir. İletişimin denetlenmesi talebi polis tarafından Adalet Bakanına iletilir ve kararı Adalet Bakanı verir. Yetki alınmaksızın iletişime müdahale edilmesi suçtur. Dinlemede elde edilen bilgiler mahkemede delil olarak kullanılmaz. Sadece istihbarat amaçlı olarak değerlendirilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

F- İngiltere

İngiltere’de iletişimin denetlenmesi, AİHM’nin 02.08.1984 tarihli Malone İngiltere kararından sonra, 25.07.1985 tarihli Haberleşmeye Müdahale Kanunu (Interception of Communications Act) ile düzenlenmiştir.

Haberleşmenin denetlenmesi kararları milli güvenliğin sağlanması, ağır suçların önlenmesi ve araştırılması ile Birleşik Krallığın mali değerlerinin korunması amaçlarıyla verilebilir. Böylece iletişimin denetlenmesi tedbiri, hem adli hem de önleyici amaçlı olarak kullanılmaktadır. Haberleşmenin denetlenmesi kararı gümrükler ve gelirler idaresi ile polis tarafından uygulanır.

İngiltere’de bir suçtan dolayı iletişimin denetlenmesine karar verilebilmesi için bu suçun, 21 yaşının üzerindeki sabıkasız bir kişinin, en az 3 yıl hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilmesini gerektiren bir suç olması gerekir. Bundan başka şiddet kullanmak yoluyla önemli miktarda kazanç sağlayan suçlar ya da çok sayıda kişinin ortak bir amaç etrafında birleşerek işledikleri suçlar da ağır suç sayılmakta ve iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulanabilmektedir.

Karar verme yetkisi İngiltere ve Galler İçişleri Bakanı, İskoçya Devlet Bakanı veya Kuzey İrlanda Devlet Bakanına aittir. Diğer ülkelerin tersine İngiltere’de iletişimin denetlenmesi kararı verme yetkisi idari mercilere verilmiştir.

İngiltere’de iletişimin denetlenmesi kararı verilebilmesi için suç işlendiğine ilişkin özel bir şüphe derecesi aranmamıştır. Arama ve tutuklama gibi diğer koruma tedbirlerinin aksine, buna ilişkin kanun özel bir suç şüphesi şart koşmamaktadır. Ancak tedbirin uygulanabilmesi için suçların aydınlatılması bakımından zorunlu olması ve başka yollarla bu bilgilerin elde edilmesinin çok zor olması gerekir.

Karar olmadan haberleşmeye müdahale suçtur. Haberleşmeye müdahale sonucu elde edilen bilgiler mahkemelerde delil olarak kullanılamaz ve açıklanamaz. Bu bilgiler sadece istihbarat amaçlı kullanılabilir.

İngiltere’de iletişimin dinlenmesi süresi kural olarak 2 ay olup, gerektiğinde birer aylık sürelerle uzatılabilmektedir. Milli güvenlik ve ülkenin selameti ile ilgili olarak 6 aylık uzatma da mümkündür. Ayrıca acil durumlarda güvenlik kuvvetlerinin 2 günlük dinleme yetkisi bulunmaktadır. İngiltere’de iletişimin denetlenmesi tedbirine son çare (ikincillik ilkesi) olarak başvurulması öngörülmüştür.

İngiltere’de yasa koyucu, suçların aydınlatılmasının etkinliğini tehlikeye düşürmemek için ilgililere geri bildirim yükümlülüğü öngörmüştür. Bununla birlikte iletişimin denetlendiğinin ilgisine bildirim, ilgilinin talebi halinde yapılmaktadır. İlgili birey, iletişiminin dinlendiğinden şüphe duyarak şikayetçi olursa, bu istek bir komisyon tarafından incelenmekte ve uygun görülürse kendisine yapılan işlem bildirilmektedir.

İngiltere’de iletişim kuran taraflardan birisinin iletişiminin denetlenmesine razı olacağını kabul etmek için makul nedenlerin varlığı halinde denetlemenin hukuka aykırılık oluşturmadığı yasal olarak hükme bağlanmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Sanığın müdafisinin iletişiminin denetlenmesi konusunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Tanıklıktan çekinme hakkı sahiplerinin şüpheli veya sanıkla kurdukları iletişimin denetlenmeyeceğine dair de bir sınırlama bulunmamaktadır.

İngiltere’de ayrıca milletvekillerinin iletişimlerinin denetlenmeyeceğine dair yaklaşık 40 yıllık uygulaması olan bir yasa bulunmaktadır. Bu yasa Harold Wilson’ın başbakanlığı sırasında çıkarılmış ve bu düzenlemeye de “Wilson doktrini” adı verilmiştir. 11 Eylül saldırıları ve Londra bombalamalarından sonra bu yasanın değiştirilerek, gerekmesi halinde milletvekillerinin de iletişimlerinin denetlenmesi tartışılmaktadır.

İletişimin denetlenmesine ilişkin olarak yürütülen işlemler, karşılaşılan sorunlar, gerçekleştirilen denetleme sayısı gibi soyut bilgileri içerecek şekilde ilgili komisyon tarafından her yıl bir rapor hazırlanarak başbakana ve daha sınırlı olarak parlamentoya sunulmaktadır.

İletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen bilgi ve kayıtlar bilahare yazılı hale getirilmektedir. Ancak bunların ceza yargılamasında delil olarak kullanılması kesin olarak yasaktır. Sadece bunlara dayanarak başka delillere ulaşılması için kullanılmaktadır.

G- Avusturya

Avusturya Anayasasında haberleşmenin gizliliğinin korunması hüküm altına alınmıştır. İletişimin denetlenmesine ilişkin yasal düzenleme 1974 yılında çıkartılan bir kanunla Avusturya ceza usul kanununa 149a, 149b ve 414a maddeleri eklenmek suretiyle yapılmıştır. Bu hükümlere göre elektronik, optik ve elektromanyetik yollarla yapılan özel haberleşmelerin bir ceza yargılaması önlemi olarak denetlenmesinin esas ve usulleri belirlenmiştir.

İletişimin denetlenmesi tedbirine, işlenmiş bir suçun aydınlatılması ve bir kaçağın veya sanık statüsünde birisinin yerinin araştırılması veya tespiti amacıyla başvurulabilir. Avusturya’da önleme amaçlı olarak iletişimin denetlenmesine başvurulamaz.

Avusturya Ceza Usul Kanununa göre haberleşmenin denetlenmesinde ilgilinin rızasına göre bir ayırım yapılmıştır. İlgilinin rızası yoksa en az 1 yıl ve daha üzeri hapis cezası gerektiren kasıtlı suçlarla ilgili olarak iletişimin denetlenmesi kararı verilebilmektedir. İlgilinin rızasının olması halindeyse tedbir hukuka uygun hale gelmekte ve 6 ay ve üzeri hapis cezası gerektiren kasıtlı suçlar için bu tedbire başvurulabilir.

Tedbire başvurulabilmesi için diğer koruma tedbirlerine göre daha yüksek bir şüphe derecesi aranmaktadır. Buna göre bu tedbire karar verilebilmesi için “kuvvetli suç şüphesinin” varlığı gerekmektedir. Belirli somut vakalara dayanmayan tahminlerden hareketle bu tedbire başvurulamaz. Bu tedbirin uygulanabilmesi için aranana şüphe yoğunluğu ile tutuklama için aranan şüphe yoğunluğu aynı seviyede düzenlenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Telefon dinleme üç hakimli bir kurulun izni ile uygulanabilir. Bu kurul Avusturya yüksek mahkemesinin bir dairesidir. Denetleme talebi savcıdan önsoruşturmayı yürüten hakime gönderilir. Hakim de kurula iletir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde en kısa zamanda kurulun onayına sunulmak üzere soruşturma hakimi tarafından da acele tezkere ile verilebilir. Ancak bu karar en kısa sürede kurulca onaylanmalıdır. Eğer kurul bu kararı onaylamazsa o ana kadar yapılan kayıt veya tespitler imha edilir.

Dinleme sonucunda elde edilen bilgiler mahkemelerde delil olarak kullanılamaz. İletişimin denetlenmesi bakımından bir üst zaman sınırı düzenlenmemiştir.

Avusturya'da avukatların müdafilerin, noterlerin ve mali müşavirlerin özel haberleşme araçları, şüphe altında bulunan kişinin, bu meslek sahiplerinin yanında barınması veya münasebet kurmasının umulması söz konusu olsa dahi denetlenemez. Bu yasak tam bir vekalet ilişkisi olmasa bile geçerlidir. Ancak bu koruma sanık yakınlarıyla hekimler için kabul edilmemiştir.

Avusturya'da iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulması için başka surette delil elde edilemeyecek olması gerektiğine dair yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak öğretisi ve uygulama bu kuralı, İHAS'nin 8. maddesinin 2. fıkrasındaki koşullardan çıkartmaktadır. Bu ilke uyarınca başka tedbirlere başvurulduğunda delilin elde edilmesi sonuçsuz kalacak veya en azından önemli ölçüde güçleşecekse, ancak bu takdirde iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulabilecektir.

İletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanmasının sona ermesinden sonra, ilgisine konuyla ilgili bilgi verilmesi yasal bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir.

H- Belçika

Belçika'da ceza kovuşturması amacıyla telefon dinleme özel olarak düzenlenmiş olmamasına rağmen, belirli koşullar altında 1991 tarihli bir kanuna dayanarak bu tür dış bağlantı verilerinin kaydedilmesine olanak tanınmaktadır.

Belçika'da bir adli araştırma sırasında sorgu hakimi haberleşmenin denetlenmesi için tezkere vermeye yetkilidir. Sorgu hakimi bir aylık süre için ön izin verir ve süre altı aya kadar uzatılabilir. Olayın ağırlığı ve ciddiyeti bildirildiğinde yeniden dinleme kararı verilebilir. Özel hayatın korunması amacıyla elde edilen kayıtların üçüncü kişilerin eline geçmesinin önlenmesi için sıkı koşullar bulunmaktadır. Sorgu hakimi, iletişimin tespitine, yani arayan ve aranan numaralar ile abonelerin kimliklerinin belirlenmesine karar verebilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

I- Finlandiya

Finlandiya’da duruşma öncesi iletişimin denetlenmesi yetkisi Ağır Kriminal Suçları Soruşturma Kanununda düzenlenmiştir. Soruşturma makamlarının talebi üzerine duruşma öncesinde en fazla 1 aylık süre ile iletişimin dinlenmesine izin verilebilir. Bu süre yenilenebilir. İletişimin dinlenilmesi kararı sadece Kanunda yazılı ağır suçlar için ve bu bilgilerin suçun aydınlatılmasında hayati öneme haiz olması durumlarında verilebilir. Dinleme ile elde edilen veriler delil olarak kullanılabilir.

J-Kanada

Kanada Ceza Kanununda yer alan iletişimin denetlenmesine ilişkin hükümler ilk defa 1974 yılında yürürlüğe girmiştir. 1984 yılında ise aynı konuda özel bir Kanun - Kanada Bilgi Güvenliği Servisi Kanunu - yürürlüğe girmiştir. Bu Yasa, milli güvenlik amacıyla bireylerin iletişimlerine müdahale yetkisi vermektedir. İletişime yasal müdahale belirli suçlarla ilgili olarak uygulanabilmektedir.

Bu suçlar; uyuşturucu ticareti, kaparanın aklanması, kaçakçılık, çocuk pornografisi, öldürme ve terörist faaliyetlerdir. İletişimin denetlenmesi özellikle ağır suçlarla mücadelede kullanılan son derece yararları bir araçtır. Gerçekten, iletişime yasal müdahalenin uygulandığı olayların % 90’ında sanıkları suçlayıcı deliller elde edilebilmiştir. İletişime müdahale Kanadalıların özel hayat hakları ile yakın bir olgudur. Bu nedenle Ceza Kanununu ve Kanada Bilgi Güvenliği Servis Kanununa göre, sadece hakimler soruşturmayı doğrulamak için yeterli delil varsa kişilerin özel iletişimlerin denetlenmesine karar verebilir. İletişimin İzinsiz olarak denetlenmesi ve süresi bitmesine rağmen devam ettirilmesi, Ceza Kanununa göre bir suçtur.

K- İtalya

İtalya’da haberleşmenin denetlenmesi çok sınırlı bir alanda ve bazı ağır koşullar altında gerçekleştirilebilmektedir. Ceza Yargılama Yöntem Yasasının 226. maddesinde sınırlı olarak sayılmış bulunan uyuşturucu madde, silah ve patlayıcı madde kaçakçılığı, telefonun suç işleme aracı olarak kullanıldığı suçlar (hakaret, tehdit gibi) ile cezasının alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar için kabul edilmiştir.

İletişimin denetlenmesine soruşturma aşamasında savcının istemesi üzerine yetkili yargıcın kararıyla başlanabilir. Yargıç, suçla ilişkin kuvvetli belirtiler olduğuna ve denetlemenin zorunlu olduğuna karar verebilmesi gerekir. Acil hallerde savcının da doğrudan iletişimin denetlenmesine karar verebilmesi mümkündür. Savcın verdiği kararın 24 saat içinde hakim onayına sunulması ve hakim de 48 saat içinde bu kararı değerlendirerek onaylaması veya ortadan kaldırması gerekir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimin denetlenmesi süresi 15 günü aşamaz. Eğer savcılık gerekli görürse her defasında aynı süreyle sınırlı olmak koşuluyla hakimden uzatma kararı isteyebilir.

8 Ağustos 1992 tarihinde yapılan yasa değişikliği ile organize suçlar bakımından bazı kolaylıklar sağlanmıştır. Buna göre organize suç örgütleri tarafından suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtiler olmasa dahi denetleme yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca denetlemeye karar verilebilmesi için “kuvvetli belirti” yerine “yeterli belirti” aranmakta ve denetlemenin zorunluluğunun gerekmediği belirtilmiştir. Ancak bu halde hemen yargıca haber vermek ve yargıcın onayını almak durumundadır. Yine tutuklamanın mümkün olduğu hallerde iletişimin denetlenmesine ilişkin koşullar esnetilmiştir. İletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen bilgiler başka davalarda delil olarak kullanılamaz.

İtalya’da önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi de düzenlenmiştir. İçişleri bakanı, emniyet müdürleri, Carabinieri komutanları, maliye ve polisler, yer bakımından yetkili savcıdan telefon dinleme talebinde bulunabilirler. Bu denetleme işlenmiş bir suçun aydınlatılması amacıyla değil, önleme amaçlı olarak uygulanır. Bu tedbirin uygulanması için yukarıda belirtilen yoğunlukta bir şüphenin varlığı aranmamaktadır. Bu tedbir devlete karşı suçlar, adam öldürme, yağma, organize suçlar, adam kaldırma suçları bakımından uygulanabilir. Önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen kayıtlar ceza yargılamasında delil olarak kullanılamaz.

(Not: Bu bölüm Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimi Dr. Mustafa Taşkın’ın Adlî ve İstihbarî Amaçlı İletişimin Denetlenmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2008” isimli kitabın 33 ilâ 54. sayfalarından dan alınmıştır.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

II. İNCELEMELER VE GÖRÜŞMELER

A- Alt Komisyon uygulama hakkında bilgi almak üzere Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı uzmanları Sayın Ömer Boz ve Sayın Ömer Sayılır'ı dinlemiştir.

Sayın Boz ve Sayılır kendileri ile yapılan görüşmede;

İletişim Başkanlığı'nın 5397 Sayılı Yasa gereğince kurulduğunu ve 23/07/2006 tarihi itibarıyla faaliyete başladığını, kuruluş amacının iletişimin denetlenmesi işlemlerinin tek bir merkez tarafından yürütülmesi, taleplerin hukuka uygunluğunun kontrol edilmesi olduğunu, bu bağlamda telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesinde kurumlarının aracılık vazifesi gördüğünü, MİT, Jandarma ve Emniyet birimlerinin konuya ilişkin taleplerini mahkemelere ilettiklerini, alınan mahkeme kararlarının İletişim Başkanlığı uzmanlarınca hukuka uygunluk denetimi yapıldıktan sonra ilgili operatörlere (Avea, Turkcell, Vodofone) iletildiğini, daha sonra operatörlerden gelen ses dosyalarına ilgili kurumların erişimine olanak sağladıklarını, dinlemeyi ilgili kurum çalışanlarının gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.

Bir soru üzerine kamuoyunda iletişimin dinlenmesi ile fatura bilgilerinin değerlendirilmesinin birbirine karıştırıldığını, kurumlarının sadece dinleme işlemi ile ilgili görevinin olduğunu, ayrıca bu görevin telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişime ilişkin olduğunu, ortam dinlemesi adı verilen ve teknik araçlarla yapılan dinlemenin görev alanları dışında kaldığını ifade ederek, basında yer alan haberlerin daha çok bahse konu ortam dinlemesi sonucunda elde edilen verilere ilişkin olduğunu belirtmişlerdir.

Yine bir soru üzerine iletişimin denetlenmesi hususunda hukuka aykırı eylemlerin çok ağır cezai yaptırımlara bağlandığını, bu nedenle böyle bir davranışın ağır bir risk taşıdığını, kurumlarında tüm çalışmaların elektronik ortamda gerçekleşmesi nedeniyle hukuka aykırı bir eylemin rahatlıkla tespit edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Sayın Boz ve Sayılır, görev alanlarına girmemekle birlikte ortam dinlemesinin bir kısım teknik araçlarla, böcek olarak tabir edilen vericilerle ve cep telefonlarına yapılan müdahaleler neticesinde yapılabileceğini, ülkemizde ortam dinlemesi hususunda hangi kurum ve kuruluşların teknik alt yapıya sahip olduğu hususunda bilgilerinin bulunmadığını beyan etmişlerdir.

Yine bir soru üzerine, ortam dinlemesi adı verilen iletişimin denetlenmesinde de hâkim kararına ihtiyaç olduğunu aksı takdirde elde edilen bilgilerin mahkemelerde delil olarak kullanılamayacağını belirtmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

B- Alt Komisyon iletişimin denetlenme konusunda Ülkemizde yürürlükte bulunan mevzuat hakkında bilgi almak üzere Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü Tetkik Hâkimi Sayın Murat Uygun’u dinlemiştir.

Sayın Uygun kendisi ile yapılan görüşmede;

Ulusal mevzuatımızın tarihçesi bakımından iletişimin denetlenmesi meselesinde 1412 Sayılı Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 91. maddesindeki zabıt hükümlerine dayanılarak biraz da bahsi geçen maddenin “vesair mersule” ibaresinin telefon dinlemesini de kapsayabileceği kabul edilerek bu madde çerçevesinde uygulamaların yapıldığını, ancak bu madde de açıkça telefon dinlemesine ilişkin bir hüküm bulunmadığını, buna ilişkin tedbirleri öngören bir düzenlemenin de olmadığını, nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Ağaoğlu kararında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 91. maddesi düzenlemesinin Sözleşmenin 8. maddesinde öngörülen kanunla düzenleme kriterini karşılamadığını, ülkemizde telefon dinlemesine ilişkin açık düzenlemelere yeterince yer verilmediğinden bahisle ihlal kararı verdiğini,

Bu ihtiyaçlar neticesinde, 1999’da çıkartılan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri İle Mücadele Kanunu içerisinde iletişimin tespiti konusunun belirli suçlar bakımından mevzuatımıza girdiğini, daha sonra 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 135 ve devamı maddeleri kapsamında adli amaçlı olarak iletişimin denetlenmesi hükümlerine yer verildiğini, iletişimin denetlenmesi kavramının bir birinden farklı birkaç eylemi içine aldığını, iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi olarak sayılabilecek bu eylemler hakkındaki hükümlerin de farklı olduğunu, Adalet Bakanlığı tarafından 2007 tarihli 26434 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin yönetmelikle Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 135. maddesinin ayrıntılarının düzenlendiğini,

Bu çerçevede iletişimin dinlenmesi ve kayda alınmasının telekomünikasyon yoluyla gerçekleşmekte olan konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınmasını içerdiğini, iletişimin tespitinde ise iletişimin içeriğine müdahale etmeden, yani herhangi bir dinleme veya kayda alma sözkonusu olmadan arama, aranma, kimin arandığı, ne kadar süreyle arandığı ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik bir işlem olduğu, bu ayrımın uygulanacak hükümler açısından önem arzettiği örneğin dinleme ve kayda alma işleminin sadece belirli suçlar bakımından mümkün olduğunu ancak iletişimin tespiti işleminde böyle bir sınırlamanın bulunmadığını,

Bahse konu tedbirlerin sadece sanık veya şüpheli hakkında ve bir suç soruşturması veya kovuşturmasının bulunması halinde uygulanabilecek tedbirler olduğunu ayrıca iletişimin dinlenmesi tedbirinde bir kısım katalog suçların belirlendiği,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Dinleme işleminin ancak bu katalog suçlar sözkonusu olduğunda gerçekleştirilebildiğini, bu suçlar haricinde iletişimin dinlenmesinin, kayda alınmasının veya sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinin mümkün olmadığını, bu katalog suçlar arasında “ göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten adam öldürme, işkence, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, uyuşturucu, fuhuş, ihaleye fesat karıştırma, rüşvet” gibi ağır nitelikteki suçların bulunduğunu,

Dinleme tedbirinin uygulanabilmesi açısından bir diğer şartın ölçülülük, orantılılık ilkesi olduğunu, bu ilke çerçevesinde ancak kuvvetli şüphenin varlığı halinde bu tedbire başvurulabileceğini ve son şart olarak başka yolla delil elde edilmesinin mümkün olmaması halinin arandığını, dinleme kararını ancak hakimin verebildiğini fakat gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda cumhuriyet savcısının da böyle bir yetkisinin olduğunu ancak yirmi dört saat içerisinde bu kararın hakim tarafından onaylanması gerektiğini, bu kararların uygulanmasında Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının yetkili olduğunu ve bu kararlara cumhuriyet savcısının, katılanın, sanık ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının itiraz yetkisinin bulunduğunu,

İletişimin denetlenmesi yetkisinin en fazla üç ay için verilebildiğini, bu sürenin en fazla bir kez daha uzatılabildiğini ancak örgütlü suçlarda bir aydan fazla olmamak üzere müteaddit defalar uzatılabildiğini, yukarıda anlatılan şartların yerine getirilmemesi halinde elde edilen verilerin mahkemede delil olarak kullanılmadığını,

Hakkında tedbir uygulanan kişilerin korunması amacıyla yönelik olarak kişi hakkında dinleme tedbiri devam ederken cumhuriyet savcısı tarafından bir takipsizlik kararı verilmesi veya verilen dinleme kararının hakim tarafından onaylanmaması halinde tedbirin derhal durdurulması ve o ana kadar tutulan kayıtların da on gün içerisinde cumhuriyet savcısının denetiminde imha edilmesi gerektiğini, ayrıca ölçülülük ilkesinin hayata geçirilmesi açısından tedbire son verilmiş, ilgili tutanaklar yok edilmiş veya kişi hakkında takipsizlik kararı verilmiş ise bu işlemlerin telefonu dinlenen, iletişimi tespit edilen kişiye bildirilmesi ve bu konuda ilgili kişiye bilgi verilmesinin hükme bağlandığını,

Önleme amaçlı dinlemelerin de adlî amaçlı dinleme tedbirlerinin tabii olduğu hükümlere benzer hükümler kapsamında gerçekleştirilebildiğini ancak burada belirlenen katalog suçlar kapsamının biraz daha dar tutulduğunu, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imali veya ticareti suçu, haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar ve Devletin güvenliğine karşı suçlar başlığı altında düzenlenen suçların önleme amaçlı dinleme tedbirinin konusunu teşkil edebileceğini,

Kanun dışı dinlemelerde Türk Ceza Kanununun 132. maddesinde düzenlenen iletişiminin gizliliğini ihlal suçunun oluşacağını, tedbire ilişkin prosedürlerin yerine getirilmemesi halinde, hakim kararının bulunmadığı durumlarda ve belli bir kamu görevlisinin kendi inisiyatifi ile dinlemeyi gerçekleştirmesi halinde TCK 132. maddesinde öngörülen cezai yaptırımların uygulanacağını, bu konuda cumhuriyet savcılarının re’sen harekete geçmelerinin gerektiğini ifade etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

C- Alt Komisyon iletişimin denetlenmesi hususundaki uygulama hakkında bilgi almak üzere Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı Sayın Ramazan Akyürek ve Şube Müdürü Sayın Yunus Yazar ile görüşmüştür.

Sayın Ramazan Akyürek ve Sayın Yunus Yazar kendileri ile yapılan görüşmede;

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı olarak dinleme işlemlerini hukuka uygun olarak yapmaya gayret ettiklerini, tüm faaliyetlerini 5397 Sayılı Yasa çerçevesinde yürüttüklerini, bu bağlamda Ceza Muhakemesi Kanununun 250. maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçların işleneceğine dair bir şüphenin varlığı halinde dinlemek istedikleri telefonla ilgili olarak gerekçeli bir talep yazısı ile bağlı buldukları ağır ceza mahkemesinden talepte bulduklarını, hakimin talebi yerinde görmesi durumunda olumlu karar verdiğini, gerekçeleri yetersiz bulması halinde de talebi reddettiğini, olumlu karar alındığında bir üst yazı ile dinleme kararını Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına gönderdiklerini, karar gereği dinlenecek olan numaralara ait bütün işlemlerin adı geçen başkanlık üzerinden yerine getirildiğini, üç ayın sonunda numaranın dinlenmesinin devamını gerektiren haller varsa ikinci bir karar alındığını, gerekmediği durumlarda ise işlemin sona erdiğini,

Dinlenecek kişinin konuşmalarının TİB tarafından kendilerine iletildiğini, canlı dinleme yapılmadığını, konuşma sona erdikten sonra dinleme işleminin gerçekleştiğini, kamuoyunda zaman zaman yer aldığı şekli ile herkesin dinlendiğine ilişkin iddiaların gerçeği yansıtmadığını, bunun personel sayısı ve zaman açısından mümkün olmadığını, ayrıca tüm dinleme işlemlerinin hakim kararı ile yapılması nedeniyle böyle bir talebin hakimlerce kabul görmeyeceğini, çünkü tüm taleplerin gerekçeli, makul ve hukuka uygun olması gerektiğini,

Yine basına yansıyan şekilde Emniyet Genel Müdürlüğünün Türkiye'deki tüm telefonları dinleme yetkisini aldığına dair haberlerin gerçek olmadığını, medyaya yansıyan bahse konu kararın dinleme değil fatura bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin olduğunu, her telefon dinlemesi için ayrı bir karar alınması gerektiğini, bu şekilde toplu bir dinleme kararı alınmasının hukuken mümkün olmadığını, fatura bilgilerinin de suçların aydınlatılmasında, iç güvenliğin sağlanmasında kullanıldığını, kurum olarak gerek mutad gerekse basında yer alan haberler nedeniyle sık sık denetime tabi tutulduklarını, tüm bu denetimlerde kanun dışı yapılan bir işleme rastlanmadığını ifade etmişlerdir.

Bir soru üzerine, hukuka uygun olarak alınan hakim kararlarını uygulamak için ellerindeki tüm imkanları kullanmaya çalıştıklarını, ancak bir araçla takip ederek telefon dinleme imkanlarının bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Yine bir soru üzerine kullandıkları teçhizat ile ilgili olarak Türkiye'de üretilmeyen bilgisayar donanımlarını, diskleri ithal ettiklerini ancak bu aletlerde kullanılan tüm yazılım programlarının kendi birimlerindeki mühendisler tarafından yapıldığını, bu nedenle bu cihazların başka bir kişi veya kurum tarafından takip edilmesinin mümkün olmadığını, gerekli kriptö ve güvenlik tedbirlerinin alındığını belirtmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Türkiye’de herkesin dinlendiğine ilişkin düşünceleri ile ilgili olarak, bunun psikolojik olduğunu, son günlerde dinlemeye ilişkin haberlerin medyada sıklıkla yer alması nedeniyle insanların böyle bir şüpheye kapıldıklarını, tüm istihbarat birimleri açısından herkesi dinlemenin zaman ve personel sayısı açısından mümkün olmadığını, ayrıca hukuken böyle bir kararın alınamayacağını, TİB’in bilgisi dışında Türkiye’de dinleme yapılamayacağını, ancak gelişen teknoloji ile birlikte cep telefonlarına müdahale edilerek veya başka bir takım teknik enstrümanlarla dinleme yapılmasının mümkün olduğunu ama yine de bunun için gelişmiş yazılımların, ileri bir teknolojinin gerektiğini beyan etmişlerdir.

D- Alt Komisyon iletişimin denetlenmesi hususundaki uygulama hakkında bilgi almak üzere Telekomünikasyon İletişim Başkanı Sayın Fethi Şimşek ile görüşmüştür.

Sayın Fethi Şimşek kendisiyle yapılan görüşmede;

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) kurulmadan önce ilgili istihbarat ve güvenlik kurumları ile GSM operatörleri ve Telekom arasında doğrudan bir hat olduğunu, şimdi araya kendilerinin girdiğini, bu aracılık faaliyetinin dijital teknoloji sayesinde gerçekleştirildiğini, tüm dinleme faaliyetlerinin hakim kararına istinaden yapıldığını ifade etmiştir.

Bir soru üzerine sayın Şimşek dijital teknoloji sayesinde dinleme yeteneğinin TİB’te olduğunu bu yeteneğin sadece kendilerinde değil, GSM operatörlerinde, Telekomda da olduğunu, zaten TİB’in kuruluş amacının bu yeteneği disipline etmek olduğunu, ayrıca yine dijital teknolojide yapılan her işlem sonrasında mutlaka bir iz, log kaldığını bu nedenle kanuna aykırı bir eylemin gerçekleştirilmesi halinde yukarıda dinleme yeteneği olduğu ifade edilen her kurumun kendi içinde bunu kolaylıkla tespit edilebileceğini, bu anlamda yapılacak bir soruşturmada cumhuriyet savcısının bilirkişi marifeti ile kanun dışı hareketin kim tarafından nerede yapıldığını tespit edebileceğini beyan etmiştir.

Bu bağlamda medyada yer alan dinleme tutanakları ile ilgili olarak iletişim özgürlüğü hakkının ihlal edildiğini ileri süren kişilerin cumhuriyet savcılıklarına suç duyurusunda bulunabileceklerini ayrıca cumhuriyet savcılarının da bu konuda re’sen harekete geçerek soruşturma başlatabileceklerini dile getirmiştir.

Bir başka soru üzerine kurumlarında çalışan kişilerin güvenlik soruşturmalarının titizlikle yapıldığını, Bakanlar Kurulunun belirlediği kriterler çerçevesinde alım yaptıklarını, aynı şekilde kullandıkları yazılımları Türk şirketlerden aldıklarını, birlikte çalışacakları şirketler içinde aynı hassasiyeti gösterdiklerini, geçici olarak bir kişiyi istihdam edeceklerse bile gerekli güvenlik araştırmalarını yaptıklarını belirtmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Ortam dinlemeleri ile ilgili olarak kendilerini herhangi bir görevlerinin olmadığını, bu tür dinlemelerde ancak hakim kararı ile mümkün olduğunu, aksi takdirde yasal takip gerektiğini, medyada yer alan dinlemeye ilişkin haberler ile ilgili olarak ise yukarıda belirtildiği üzere yasal takip yapılabileceğini ifade etmiştir.

Yine bir soru üzerine Türkiye'deki tüm telefon kullanıcıların aynı anda dinlenmesinin teknik olarak mümkün olmadığını, her operatörün bu iş için tahsis ettiği belirli bir abone sayısının bulunduğunu, bu sayıyı dile getiremeyeceğini ancak medyada yer aldığı şekilde bu sayının milyona ulaşmadığını beyan etmiştir.

Yine medyada yer alan Jandarmanın genel olarak aldığı dinleme kararının Adalet Bakanlığının itirazı üzerine Yargıtay tarafından iptal edildiğine ilişkin haberlerle ilgili olarak, bu kararın bir dinleme kararı olmadığını, sadece fatura bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin olduğunu, kararın jandarmanın sorumluluk alanlarını aştığı gerekçesiyle kanuna uygun olmadığını düşündüklerinden Adalet Bakanlığına bilgi verdiklerini, bu çerçevede yapılan kanun yararına bozma talebi neticesinde Yargıtay'ın böyle bir karar verdiğini ifade etmiştir.

E- Alt Komisyon uygulama hakkında bilgi almak üzere Telekomünikasyon A.Ş. Hukuk Danışmanlığı Direktörü Ahmet Bülter ve Santral İşletme Müdürü Yüksel Lofça'yı dinlemiştir.

Sayın Bülter ve Lofça kendileri ile yapılan görüşmede;

İletişimin tespiti konusunda düzenlemelere yer veren 5397 Sayılı Yasa çerçevesinde 23 Temmuz 2006 tarihinden bu yana bu konuda Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının faaliyete geçtiğini, bu tarih itibarıyla iletişimin denetlenmesine ilişkin tüm faaliyetlerin bu kurum üzerinden gerçekleştiğini, şirketlerine bu yönde iletişimin denetlenmesi ile ilgili olarak doğrudan doğruya gelen herhangi bir mahkeme veya savcılık talebinin bulunmadığını, teknik anlamda TİB'in hatlarına doğrudan erişim imkanının bulunduğunu, sadece dijital santrale dönüştürülmemiş olan bir kısım kırsal alan santralleri ile ilgili olarak TİB'in kendilerine başvurduğunu, kendilerinin bu yazılı talimatların gereğini yaptıklarını, kırsal alan dijital santral dönüşüm projesinin tamamlanması halinde de TİB'in kendilerine haber vermeksizin bu santrallere de ulaşma imkanına kavuşacağını,

Kendilerinin herhangi bir istihbarat kuruluşu için kullanıma ayrılmış bir alan veya cihazlarının bulunmadığını, bu konuda tek yetkili kurumun TİB olduğunu, TİB'in belli noktalarda kendi sistemlerine erişimi sağlamak üzere teçhizatlarının ve sistemlerinin olduğunu, kendi sistemlerinin de TİB'in bu sistemleri ile bağlantılı olduğunu, bu sistemler sayesinde TİB'in kendilerine mahkeme kararı göstermeksizin doğrudan doğruya erişim yetkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Bir soru üzerine fiber optik kabloların Türkiye'deki bütün santraller arasındaki haberleşmeyi sağlayan fiziksel devreler olduğunu, bu devrelerde binlerce konuşma kanalının olduğunu, fiziksel olarak bunlardan bir uç alarak dinleme yapmanın mümkün olmadığını, çünkü bu kanallardan hangi konuşmanın geçeceği, ne zaman geçeceğinin takip edilmesinin mümkün olmadığını, ancak eğer istenirse kurum çalışanlarından ilgili bir kişinin hatta girerek dinleme yapmasının mümkün olduğunu fakat bunun santral aşamasında yapılan tüm işlemlerin kayıt altında tutulması nedeniyle kolayca tespit edilebileceğini,

Şirketlerinin iletişimin denetlenmesi hususunda çok hassas olduğunu, haberleşmenin en temel hürriyetlerden biri olduğuna inandıklarını bu nedenle yasal düzenlemelerle getirilen yeniliklere yüksek miktarlarda yatırımlar yaparak uyum sağlamaya çalıştıklarını ve iletişimin denetlenmesi hususunda sadece operatör ayağında olduklarını, TİB'in kurulması ile birlikte kendilerinin bu işle bir ilgilerinin ve bilgilerinin kalmadığını, ifade etmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

III. TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

1. Alt Komisyon konu ile ilgili olarak somut bir olaydan hareketle inceleme ve araştırma yapamadığından sadece yürürlükte olan ilgili mevzuat ve mukayeseli hukuk değerlendirilmiş, kamu görevlileri ile görüşülerek iletişimin denetlenmesi hususundaki eksikliklerin tespitine çalışmıştır. Alt Komisyonun çalışmaya başlaması öncesinde, kamuoyunda Eski YÖK Başkanı Sayın Erdoğan Teziç'in dinlendiği, CHP Genel Sekreteri Sayın Önder Sav'ın dinlendiği, üst düzey bürokrat ve siyasetçilerin neredeyse tamamının dinlendiği şeklinde iddiaların ortaya atılmasına rağmen komisyonumuza bu hususta hiçbir başvuru yapılmamıştır.

Alt Komisyonun oluşturulma gerekçesi olan dinlenilme iddiaları hakkında komisyonumuza herhangi bir başvurunun yapılmamış olması ilginç bir durumdur.

2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel hayat hakkını düzenleyen 8. maddesinde, herkesin, haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir.

Hangi araç ve yolla olursa olsun başkalarıyla yapılan özel nitelikli haberleşmelerinin, kişilerin veya devlet organlarının müdahalelerinden bağımsız olarak yapılması hakkı olarak tanımlanan haberleşme hakkı, iletişim aracının devlet yada özel sektör tarafından işletildiğine bakılmaksızın her türlü iletişimi bu maddenin koruması kapsamına almıştır. Bu bağlamda, telefon görüşmeleri de dahil olmak üzere yazılı ve sözlü her türlü gönderi özel hayat hakkının içinde kabul edilmektedir ve herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

Haberleşme özgürlüğü, meşru ve yasal temellere dayandırılmak ve bireylere gerekli güvenceler sunulmak kaydıyla devletin müdahalesine konu olabilir. Demokratik toplumun gerekleri, bu tür meşru müdahalelerin ölçüsü ve sınırı olarak belirlenmiştir. Sınırlandırmanın yapılabileceği haller, AİHS'nin 8. maddesinin ikinci paragrafında sayılmıştır. Bu bağlamda, haberleşme hakkına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak şartıyla söz konusu olabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne gelen başvurularda Sözleşme'yi yorumlama imkanı bulmuş ve kararlarında iletişimin denetlenmesi hususundaki temel ilkeleri belirlemiştir. Başka suretle delil bulma olanağının çok az olduğu bazı suçları ortaya çıkarmak, delillerini elde etmek ve faillerini yakalamak şeklindeki önemli toplumsal yarar ile haberleşme özgürlüğüne saygı ilkesinin çatıştığı bu alanda, tüm Batı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına uygun biçimde düzenlemeye çalışılmıştır. Özellikle 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu ile Türk Ceza Kanununda bu konu ana hatları ile düzenlenmiş, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle ayrıntılar belirlenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

İletişimin denetlenmesi çalışmalarının disipline edilmesi ve tüm işlemlerin bir çatı altında toplanması amacıyla Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kurulmuş, iletişimin dinlenmesi, tespiti ve kayda alınmasına ilişkin talepler bu kurumun denetimine sunulmuştur.

TİB bir dinleme ya da istihbarat kurumu olmayıp adli, istihbari ve önleyici amaçlı ilgili mevzuat hükümleri gereğince istihbarat kurumları ve kolluk güçleri tarafından yapılan faaliyetlerinden telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi çalışmalarının, hâkim kararları çerçevesinde yapılmasını temin eden ve bunu denetleyen bir birimdir.

TİB kanuna aykırı olarak yapılan herhangi bir iletişim tespitinin, kayda alınmasının, dinlenmesinin tespiti durumunda derhal Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmakla yükümlüdür.

Bu anlamda TİB'in gerçekleştirdiği hukukî denetim ile, Anayasamızın 22. maddesinde güvence altına alınan "haberleşme Özgürlüğü"nü uygulamaya aktarılmasında önemli bir vazife üstlendiği görülmüştür.

3. Görüşmeler sırasında konusunda uzman kişilerin, hukuk dışı dinlemelerin veya hukuki dinleme ve tespitlerin gizlilik unsuru ihlal edilerek kamuoyuna yansıtılmasının yasal takip gerektirdiğini ifade etmelerine istinaden bu gibi olaylar karşısında adlî makamların ivedilikle harekete geçmeleri ve sorumlu kişi veya kişiler hakkında kanuni yaptırımların uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

4. Toplumumuzda kişilerin yasadışı dinlendiğine dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Bu durum sadece üst düzey bürokrat ve siyasetçilerin dinlenmesine yönelik değil normal vatandaşların bile dinlendiğine dair yaygın bir kanaattir. Böyle bir dinleme ne teknik açıdan ne de ekonomik açıdan mümkün değildir. Buna rağmen bu şekilde bir görüşün yaygın olarak kabul görmüş olması magazinsel nedenlere dayandırılabilir. Bu konuda toplumu yönlendirme gücü olan kişi ve kurumların sorumsuz davranışları son derece etkili olmaktadır. Toplumun bilinçlendirilmesine katkı sağlaması gerekirken, siyasi ve sosyal çıkarları uğruna toplumda yaygın bir güvensizliğin oluşmasına neden olan kişi ve kurumların daha sorumlu davranması toplumsal güven açısından etkili olacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

Cemal Yılmaz DEMİR
Samsun Mv.
Alt Komisyon Başkanı

Mehmet EKİCİ
Yozgat Mv.

Abdurrahman KURT
Diyarbakır Mv.

Mehmet OCAKDEN
Bursa Mv.

Murat YILDIRIM
Çorum Mv.

Mithat EKİCİ
Denizli Mv.

Akın BİRDAL
Diyarbakır Mv.

Ahmet ERSİN
İzmir Mv.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına

İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Haberleşme Özgürlüğünün İhlali İddialarının Araştırılması ile ilgili Alt Komisyon Raporu ile ilgili görüş ve muhalefetim ekte sunulmuştur.

Rapor muhtevasına alınarak komisyona sunulmasını arz ederim.08.10.2008

Mehmet EKİCİ
Yozgat Milletvekili

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, “Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması” başlıklı 8 nci maddesi Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası madde 22 de düzenlenen haberleşme hürriyeti 03.07.2005 tarih ve 5397 Sayılı Kanunun ilgili maddeleri, 04.12.2004 tarih ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu madde 135 (değişik 1 nci cümle 25.05.2005-5353-17 madde) ile 2, 3, 4, 5, 6, 7 Türk Ceza Kanunu 250 nci madde ile yine Türk Ceza Kanununun 132 nci maddesi ve benzeri maddelerde haberleşme, iletişimin izlenmesi, haberleşmenin gizliliğini ihlal, görev ve yargı çevresinin belirlenmesi, dinlemeye ilişkin suçların niteliği, iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ve kurumsallığı kanuni denetim altına alınmıştır.

Bu çerçevede: Haberleşme hürriyeti ve özel hayatın gizliliğine saygı gösterilmesi hakkı başta AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ olmak üzere evrensel hukuk tarafından da korunan en temel insan haklarından biridir.

Haberleşme hürriyeti ve özel hayatın gizliliği ülkemizde 1982 Anayasası'nın Kişinin Hakları ve Ödevleri başlıklı 22 nci maddesinde en temel insan hakları arasında sayılmasının yanı sıra, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar başlıklı 132 nci maddesi ile de özel cezai koruma altına alınmıştır.

Hukukumuzda “Haberleşme özgürlüğü ve özel hayatın gizliliğine” müdahale edilebilmesi ancak Anayasa ve kanunlarda belirtilen çok özel şartlarla ve yine kanunlarla belirtilen prosedüre uyulması sureti ile mümkün olabilen bir husustur. Konunun temel insan haklarından olması nedeni ile Anayasamız da yine 22 nci maddesinde bu temel insan hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceğini bir başka ifade ile haberleşmenin gizliliğine hangi şartlarda ve kimler tarafından müdahale edilebileceğini özel olarak belirtmek gereğini duymuştur.

Demokratik bir hukuk devletinde temel insan haklarından olan haberleşmenin gizliliği ancak bir yargı kararı ile sınırlandırılabilir. Ayrıca bu istisnai durumun genelleştirilmemesi ve haberleşmenin gizliliğine ancak Anayasa da belirtilen prosedüre mutlak bir surette uyularak müdahale edilebilmesi gerekir.

Esas itibari ile ülkemizde 03.07.2005 tarih ve 5397 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun yürürlüğe konulması ile daha önce mevcut olmayan bir uygulama başlatılarak, kişilerin elektronik haberleşme vasıtaları ile yaptıkları her türlü haberleşmenin tek bir merkezden dinlenebilmesi

için Telekomünikasyon Kurumu bünyesinde, Kurum Başkanına doğrudan bağlı “Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı” adıyla bir kuruluş kurulmuştur.

“Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı” Telekomünikasyon Kurumu bünyesinde kurulmuş olup 2813 Sayılı Telsiz Kanununun 5 nci maddesine göre, Telekomünikasyon Kurumu Ulaştırma Bakanlığı ile ilişkili bir kurumdur.

1-Hukukumuzda daha önce yürürlükte bulunan sistemde suçların takibi açısından gerekli olan hallerde, MİT, Emniyet veya Jandarma gibi kolluk makamlarının kendi teknik imkan ve vasıtaları ile dinleme yapabilme yetkisi kaldırılarak, temel hak ve özgürlükler açısından son derece önemli olan ve bu nedenle Anayasamızla da nasıl sınırlanabileceği çok özel olarak ifade edilen bir hususta yetkinin “TEKEL” olarak sadece Ulaştırma Bakanlığına bağlı olarak kurulan bu nedenle de siyasi iktidarın her türlü yönlendirmesine açık olan “Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı” uhdesinde toplanması;

- a) Devlet kurumsallığının ortadan kalkmasına,
- b) Sadece bir bakanlığa bağlı olması münasebeti ile iktidarların siyasal yönlendirmesine açık bir kurum haline gelmesine,
- c) İzleme ve takipte tekel bir kurum olması nedeniyle personelinin ve yetkililerinin atamasının Bakanlığa bağlı olarak yapılmasının dar kadrolaşma ihtimalini güçlendirebileceği,
- d) Kurumun Anayasa ve Kanunlarda belirtilen hallerde dinleme yaptığının bir garantisinin olmadığı,
- e) Yetkilerini siyasi yada daha kötüsü kişisel amaçlarla kullanmalarını engelleyecek bir mekanizmanın olmaması,
- f) Ulaştırma Bakanlığı veya Başbakanlık denetimine tabi olmasına rağmen Kurumun denetlendiğine dair şüphelerin bulunduğu,
- g) İktidara karşı olduğu değerlendirilen insanların özel hayatlarının yargı kararlarının alındığı tarihlerden önceki dönemlere ait olan geçmiş telefon konuşmalarının dinlenerek bunlar üzerinde meşruiyeti tartışmalı adli takibatların olduğu şüphesinin yaygın olduğu bir dönemde bulunduğumuz dikkate alınarak

Tüm bu belirtilen sakıncalar nedeniyle ve özellikle de devlet kurumsallığı kaldırılarak siyasi parti sultasına yol açmakta olduğu açık olması nedeniyle özel hayatın gizliliğine müdahale ile ilgili hukuksal sistem açısından acilen Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı uygulamasına son verilmeli, güvenlikle ilgili her kurumun kendi teknik sistemine sahip olduğu eski yönteme dönülmeli yada siyasi iktidarın olası siyasi baskılarına direnebilecek bağımsız bir kurum haline getirilebilmelidir.

2- Alt Komisyonu raporunda tespit ve değerlendirmeler bölümünün 4 ncü maddesi açık, net bir tespit değildir. Dinleme konusunda topluma hakim olan yaygın kanaatin bazı kişi ve kurumların sorumsuz davranışları ve magazinsel nedenlere dayandırılmaz. Dayandırıldığı takdirde bu dayandırmanın unsurlarının çok açık olarak belirtilmesi gerekir bu nedenle 4 ncü maddeye katılmıyorum. Rapor metninden çıkartılması gerektiği kanaatindeyim.

3- Anılan Alt Komisyon raporunun tespit ve değerlendirmeler 2 nci maddesinin iletişimin denetlenmesi çalışmalarını bağlamında TİB' in önemli bir kurum olduğunun tespitinin, 7, 8 ve 9 ncü paragraflardaki yorumuna yukarıda izah ettiğim gerekçeler nedeniyle katılmıyorum.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
(İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı'na)

İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Haberleşme Özgürlüğünün İhlali İddialarının Araştırılması ile ilgili Alt Komisyon Raporu hakkında muhalefet yazım ekte sunulmuştur.

Ahmet ERSİN
İzmir Milletvekili

Anayasamızın 20. maddesinde (özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını) ve 22. maddesi ise (Herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğini)düzenlemektedir. Keza, haberleşme özgürlüğü ve özel hayatın gizliliğine, Anayasa ve diğer yasalarımızda belirtilen koşullarda yargı kararı ile müdahale edilebilmektedir. Dolayısıyla, yargı kararına dayanmayan, yasadışı müdahaleler Anayasamızın 20. ve 22. maddelerine aykırıdır.

Hukukumuzda önceki yıllarda, suçların takibi bakımından MİT, Emniyet ve Jandarma kendi teknik imkânları ile dinleme yapabilirken, iletişimin denetlenmesi ve disiplin altına alınması ve yasal gereklilik olduğunda, kişilerin tek merkezden dinlenmeleri açısından, 03.05.2005 tarih ve 5397 sayılı kanunla, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kurulmuştur. Ancak, söz konusu kurumun Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş olması ve personel atamalarının Bakanlığa bağlı olarak yapılması, iktidarların yönlendirmesine açık olması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca, sağlıklı denetlendiği de kuşkuludur. Bu nedenlerle kurumun iktidarların baskılarına muhatap olmaktan çıkarılması ve kamuoyuna güven veren bir yapıya kavuşturulması gerekir.

Gerek Anayasa ve gerekse diğer yasalardaki, kişilerin haberleşme özgürlüğü ve özel hayatın gizliliğine, yasalarda belirtilen hususlar dışında ve yargı kararı olmaksızın dokunulamayacağı hükümlerine karşın, bu en temel insan haklarına, yasalara aykırı olarak müdahale edildiği, yani yasadışı telefon ve artan dinlemelerinden şikâyetler bitmemiştir.

Bu nedenlerle, TBMM İnsan Hakları Komisyonunda, (İletişimin Tespit, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Haberleşme Özgürlüğünün İhlali İddialarının Araştırılması) için, alt komisyon

görevlendirilmiştir. Ancak, alt komisyon, konuyla ilgili yeterli araştırmayı yapmadan çalışmalarını sonlandırmıştır. Dolayısıyla hazırlanan rapor, soruna çözüm üretmek ve yasadışı dinlemeleri ve sorumlularını tespit etmek yerine, yasak savar biçiminde olmuştur.

1-Ceza Muhakemesi Kanununun 135 ve devamı maddeler ve ilgili yönetmelik, iletişimin denetlenmesi hükümlerine yer vermektedir.

Bu hükümlere göre, hakkında dinleme tedbiri uygulanan kişi hakkında, dinleme tedbiri devam ederken, Cumhuriyet Savcısı tarafından takipsizlik kararı verilmesi veya dinleme kararının hakim tarafından onaylanmaması halinde, o zamana kadar tutulan kayıtların 10 gün içinde Cumhuriyet Savcısı denetiminde imha edilmesi gerekir. Ayrıca, iletişimi tespit edilen, telefonu dinlenen kişiye de bilgi verilmesi hükme bağlanmıştır.

Komisyon çalışmaları apar topar sonuçlandırıldığından, bu yasa ve yönetmelik hükümlerinin yerine getirilip getirilmediği ve bu işlemlerin yapılıp yapılmadığı, Adalet Bakanlığında sorulamamıştır.

2- Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı beyanlarında (Dinleme işlemlerini hukuka uygun olarak yapmaya gayret ettiklerini) söylemiştir.

Bu ifadeden, dinleme işlemlerinde zaman zaman hukuk dışına çıkıldığı izlenimi doğmaktadır. Dolayısıyla, bu yönde araştırmanın derinleştirilmesi gerekirdi.

3-Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı görevlileri (Ortam dinlemesinin görev alanları dışında kaldığını, basına yansıyan haberlerin ortam dinlemesi sonucunda elde edilen verilere ilişkin olduğunu belirtmişlerdir. Ortam dinlemesinin teknik araçlarda, böcek adı verilen vericilerle ve cep telefonlarına yapılan müdahalelerle olabileceğini) söylemişlerdir.

Yani, ortam dinlemesi yapıldığı kabul edilmektedir. Nitekim bu hususu, sayın İçişleri ve Ulaştırma Bakanları da soru önergelerine verdikleri cevaplarda belirtmektedirler.

Bu durumda, ortam dinlemesi, yasal dinlemelerde tekel olan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın görev alanı dışında olduğuna göre, yasadışı ortam dinlemelerini kim ya da kimler, hangi amaçla yapıyor?

Komisyon, haberleşme ve özel hayatın gizliliğini ağır biçimde ihlal eden, Anayasa'ya aykırı bu eylemlerin üzerine gitmemiştir.

4- Türkiye'ye, sayıları 11 olarak telaffuz edilen, son derecede güçlü sinyal alma yeteneğine sahip, ileri teknoloji ürünü mobil dinleme-izleme araçları ithal edilmiştir.

Yasal kurumlar dışında, başka bazı kişi ve çevrelerin de bu mobil dinleme-izleme araçlarına sahip oldukları ve bunları siyasi amaçları ve özellikle iktidara muhalefet eden kişilerin özel yaşamları ile siyasi yaşamlarını takip etmek için kullandıklarına ilişkin genel bir kanaat vardır.

Bu mobil dinleme-izleme araçlarının kimler veya hangi kurumlar tarafından ithal edildiğinin gümrüklerden sorumlu Devlet Bakanlığı'na sorulmasını içeren talebim kabul görmemiştir.

5- Yasal dinleme yetkisine sahip olan Emniyet İstihbarat Daire Başkanı, Komisyona davet edilip, konuyla ilgili beyanları alınmışsa da aynı yetkilere sahip MIT ve Jandarma yetkilileri çağrılmamıştır.

Mit ve Jandarma yetkililerinin çağrılması talebim de kabul görmemiştir. Bu yaklaşım bile, komisyonun soruna sahiplenme niyetinin olmadığını gösterir.

6- Toplumda, kişilerin yasadışı dinlendiklerine ilişkin yaygın kanaat ve bunun örneklerinin de varlığına rağmen, bu endişeleri magazinsel nedenlere dayandırmak, sorunun kavranmamış olduğunu gösterir. Yasadışı ortam ve telefon dinlemelerinin varlığını sayın İçişleri ve Ulaştırma Bakanları da kabul etmektedirler.

Dolayısıyla Anayasa, insan haklarına ve demokrasiye aykırı bu durumu ve sorumlularını tespit etmek yerine, sorunu görmezden gelip, kapatmaya çalışmak Komisyonun misyonu ile bağdaşmamaktadır.

Sonuç olarak; toplumu tedirgin eden ve mevcut yönetime muhalefet eden çevreleri sindirme amaçlı ve iktidar destekli olduğu kuşku götürmeyen, yasadışı ortam ve telefon dinlemeleri inkâr edilemez. Nitekim iktidara karşı olduğu bilinen bazı kişilerin yasadışı telefon ve ortam dinlemeleri kamuoyuna yansıtılmıştır. Komisyon görevi ve misyonu gereği, siyasi sonuçların ne olacağına aldırmadan demokrasiye ve insan haklarına aykırı bu önemli sorunu ve sorumlularını tespit etmek ve kamuoyunu rahatlatmak yerine, önce uzunca bir süre toplanamayarak ve sonra da çalışmalarını kısa keserek, dolayısıyla son derecede eksik araştırma yaparak, tedirginliği artırmış, sorunun üstünü örtmeye çalışmıştır.10.10.2008

Ahmet Ersin
İzmir Milletvekili